

tos. Consentaneum igitur rationi est credere, lymphicum humorem, qui exoticis salibus imbutus subsistendo prius tam in cerebro, quam parotidibus, memorata mala moliebatur, per venas in gyrum rediisse; tandemque secretum partim per externas intestinorum glandulas, hepatis nempe, ac pancreatis, partim per internas, coli videlicet, rectique adenas, tenuissimam earundem membranarum texturam corrodere, ac dysentericum fluxum inducere potuisse.

III. Sed quoniam in malignis constitutionibus ipsi morbi complicari sæpè solent; idcirco factum non raro deprehendimus, ut, cum salutaris ad intestina decubitus inchoaretur, nunc fractis nimirum viribus, modò accedente deleterio vermium morfu, aut etiam intempestivâ medelâ, ægri decederent. Opportunum itaque erit methodum curandi tradere hujus vel symptomatis, vel decubitus, vel abscessus, ut ut appellare velimus: possumus enim quomodolibet.

IV. At verò dicamus primùm quæ minùs contulerunt, imò quæ in subitissimis casibus vitanda erant; quanquam statim parùm in Arte peritis eadem certò profutura viderentur. Hæc autem fuerunt diaphoretica, & opiata. Nam, cum hæc dysenteria excitaretur à naturâ quatenus crassos, erodentesque humores à circumferentiâ ad centrum deducebat; cumque iidem humores copiâ etiam redundarent, nullo modo erant retinendi, rursùmque ad præcordia, cerebrum, & peripheriam per sudorifica propellendi; sed omnis linquenda critico motui libertas, donec diminuta, depulsaque esset major morbidi succi moles. Adeò verum est, quod peculiari schediasmate nos demonstrandum suscipimus, *haud quaquam omnes morbos esse curandos.*

V. Medela deinde verò opportuna hisce in casibus mitis tantùm, & blanda fuit: scilicet quæ indicationibus satisfacerebat demulcendi sales acres, laxandi irritatas, tensaque vias, tandemque partim detergendi, partim tuendi exesa loca. Propterea sub dysenteriaè initium identidem per os exhibebantur cum emolumento cochlearia ol. amygd. dul. recent. extracti; oleum enim cum aquâ agitatum etiam apud C. Celsum laudatur in pestilentialibus febribus; atque in ipsis dysenteriaè proponitur à Sennerto. Crystallus etiam montana, nec non Smaragdus orient. cum granis aliquot terræ sigillatæ M. D. opitulabantur. Cysteres quoque commodè injecti fuerunt ex jure, incoctis hordeo, atque hædino, aut vervecino omento, additisque ol. amygd. dulc. unciis, & guttul. ol. Matthiol. Utilitatem aliquibus etiam attulerunt clysmata ex jure, & aqua Testucciana. Postremò, nimirum cum non tantùm febris, sed & ipsa cerebri symptomata remississe comperiebantur, contulerunt leviter adstringentia, & pægorica; videlicet parùm Theriacæ recent., vel quod meliùs, Diascordii Fracastorii. Sic data tempore profunt, etiam in morbis, *quum alter, ut aiebat Hippocrates, alteri succedit, & plerunque occidit.*

EXITUS Romana Epidemia sub initium hyemis.

Cum ex Vaticanis hortis aquæ per æstatem, quod consilium dederamus, in Arcis fossam ad emendanda palustria inquinamenta, non fuissent derivatæ; peropportuè quidem naturæ beneficio contigit, ut post idus Octobris coelestes aquæ effusissimè deciderent, eaque, ut sunt puræ atque incorruptæ, vitiosas, corruptas, ac terrestres paulatim diluendo, ac temperando, malignam aëris labem corrigerent.

Tom. II.

Plantibus verò paulò post borealibus ventis, tum quæ per aëra dispersæ, tum quæ supra stagnantes latentes emerferant miasmata, diffusa sunt. Atque inde malorum fomes, ac semina partim compressa, partim everfa fuerunt. Hyeme deinceps adulta, penitus deleta sunt, apertis nimirum quæ ad Tiberim hiant cloacarum ostiis, nec non scrobibus fossisque pratorum penitus expurgatis.

Quod autem ad morborum indolem spectat, succedentibus temporum vicibus, malignæ febres in chronicas concesserunt, quartanas nimirum, & lentas cum viscerum obstructionibus, quas sola cæli mutatio celerius omni arte profligavit; quod sanè in cæteris diuturnis morbis usu venire solet; undè edocti sumus *colum fugere, quod fecit malum.*

SECUNDA EPIDEMIA

Castrensiū Febrium, quæ per aliquot annos usque ad MDCCV. in Urbe Veteri grassatæ sunt propter vicinitatem stagnorum, in quibus linum, & cannabis macerabantur.

CAPUT I. Urbis Veteris descriptio, & situs.

Mons est in Etruriâ Pelicæ nomine, cui subjecta ferax pariter, atque arenosa planities quinque passuum miliaribus in longitudinem, ac duobus ferè in latitudinem explicatur; eaque compluribus undique collibus, disparis tamen altitudinis, circumscripta est. Hos inter cosaceus quidam tumulus ejusdem planè fastigii orientem inter, atque austrum assurgit; productoque dorso ad orientem solem per tria millia procurret.

II. In istius collis vertice, subsidentibus paulùm lateribus, primi ejus Urbis conditores tum Domos tum elatiora quædam Fana sine ullis quidem muris (quoniam prærupti collis altitudo, & civium fides, ac virtus pro mœnibus futura erat) excitarunt, appellaruntque locum Herbanum, donec posteri, nova gestientes imponere nomina rebus, idem Oppidum, nunc temporis attributum Provinciæ Patrimonii Sancti Petri, Urbem Veterem vocitarunt, hujusmodi certè nomenclaturâ illius vetustatem collaudantes. Egregias autem hujus Urbis dotes, quippe historiis jam celebratas, reticemus; illud tamen à Procopio minime prætermisum hic silentio obvolvare non possumus, scilicet Urbem Veterem aliquot Pontifices, magnosque Etruriæ Viros, dum Barbarorum excursionibus vexaretur Italia, diu tutos, incolumesque servasse, ut propterea amplissima semper ab aliis, multò verò maxima à Regnante SUMMO PONTIFICE acceperit beneficia, ad quæ proculdubio deferenda non parùm contulit, quòd Sanctissimus Pater, quum primùm Ecclesiasticam iniit Præfecturam, ab Innocentio XI. ejus Urbis Moderator, & Governator designatus, inde summam nominis claritatem sibi paraverit, ac susceptam in eos Cives benevolentiam retinuerit.

III. Urbs igitur Verus, quum in longitudinem protendatur, ac paulò elatior in medio sit, ovatam speciem bellè repræsentat, cujus quæ

pars ad occidentem vergit, vulgò *Cavea*, quæ verò spectat ad orientem, duplo quidem major, *Postierla* nuncupatur: hanc verò Caveam magis apricam salubremque, non tantum oculus eiusmodi rerum speculator, ac iudex, quantum dissimiles Incolarum mores, variorumque corporum affectiones indicio sunt.

IV. Ventis quoque omnibus obiectus est collis, & primum aquilonibus, qui nullo propinquorum montium iugo refracti, ex Peliae latere in subiectis valles, ac tumulos vehementissimi incidere solent: deinde etiam ex occidente, atque ex oriente nascentibus, qui licet non parum à circumiectis collibus retundantur, cum impetu tamen illati undique vias Urbis, & vicos liberè pervagantur; ita scilicet, ut pars ad orientem solem posita venientibus indidem ventis, quæ contra, ex occidente perflari consueverit. Austrum denique adeo frequenter ibidem seviunt, ut in eam Urbem veluti ad destinatum locum ferri videantur. Cæterum, quamvis eadem vel in arduo monte constituta, nullos omnino fontes habeat, salubribus tamen cisternarum aquis, quæ publicis quæ privatis abundat; potissimum verò ex altissimo puteo omnes aquari possunt, ad quem in tofo cavandum, construendumque priscos Cives frequentium obsidionum necessitas coegit. Hic quidem instructus est cochles, quæ latissima quum sit, atque ad planum illud depressa pertingat (quod subiecto anni respondet ad libellam,) facilem iumentis etiam aditum præbet, ut ad jugem aquam illinc hauriendam possint descendere. Quapropter hic puteus elegantioribus Italiae opificiis, jure ac merito vel apud celeberrimos Architecturæ scriptores accensetur.

V. Urbs insuper Vetus fluvii amenitate gaudet; nam ab Amianis Montibus Pallia delabitur, qui suas, aliorumque torrentium aquas in subiectam vallem devolvit, eumque pressiori alveo, placidiorique cursu meantem, non procul inde Clavis irumpit (aquarum olim, quàm nunc temporis copia major; navigia enim suslinebat) brevi tamen spumâ demissa nomen amittit: ita ut Pallia crebris rivulis planitiem Urbi circumpositam distinguantibus, collesque rigantibus acceptis, majori vi, ac mole influat in Tiberim. Ex proximis verò fonticulis, quos Pallia flumen absorbet, prætereundi minimè sunt, qui ex Urbevetani tofi radicibus hinc illinc featurientes, pingui, quo saturantur, limo circumjacentibus agris fecunditatem largiuntur.

VI. Hos inter præcipuam animadversione dignus est ille, qui orientem spectans falsedinem quandam præ se fert, ac thermalium instar liberaliter haustus, alvum, tamen nullo præmissa dejectorio, benignè solvit, & laxat; adeo ut Medici tum ad abstergenda apud dysentericos intestinorum ulcuscula, tum ad depellendas plerumque hystericas, nephriticasque affectiones, hanc aquam, quippe Testucianæ non absimilem, feliciter soleant propinare.

VII. De aëris verò salubritate tantam fidem facit Jo: Villan. ut quondam apud Romanos honestum in præmium militibus de Republica benemeritis cessisse referat, cujus veritatis gravissimum argumentum nostris quoque temporibus præbet senum, ac decrepitorum Civium numerus haud exiguus, quem ipse meis oculis vidi; cum puerilem illic ætatem salubriter exegerim.

CAPUT II. *Cause grassantis per æstatem multis ab hinc annis Epidemia.*

Quoniam verò Urbevetanus aër suapte naturâ salubribus adnumerandus sit, nihilominus propter cannabis præcipuè macerationem, quæ multis ab hinc annis propius illam Urbem, quàm olim, fieri coepta fuit, ab Augusti principio ad exactum usque Septembrem adeo infestus evasit, ut per ea tempora multos Cives & læserit, & perdidit. Cannabis enim, quum apud omnes gentes magno in usu, pretioque habeatur, incitamento semper fuit Urbevetanis tum Civibus, tum colonis, ut horrea sua hujusmodi mercaturâ avidius instruerent, quàm deinde, ut à cognatis quisquiliis facilius citiusque vindicare possent, suo quisque in suburbanò fundò cis fluvium, & propè Urbem foveas (quas vulgus *Vorgas* dicit) ad id accommodatas majori sensim numero excavare, inque eas, derivatâ ex flumine aquâ, cannabis in fasciculos collectam simul ad putrescendum relinquere coeperunt. Etenim quum superioribus annis trans fluvium Palliam duntaxat, longius ab Urbe, nimirum certis quibusdam locis, atque interiectis plerumque arboribus, ejusmodi serobes pararentur, vel nulla, vel celerius dissipanda maligna effluvia ad Urbem poterant pervenire: postea verò primum villicorum, mox etiam Dominorum avaritiâ eò ventum fuit, ut juxta ipsas Urbis radices multitudo fossarum ad hunc usum effoderentur; quibus factum est, ut dum homines brevitati itineris, & suo quisque compendio studerent, minimè animadvertent se ipsos in vitæ periculum conjecisse; quum hinc minimo negotio noxii vapores nullâ ex parte refracti intrâ eam præcipuè Urbis Veteris regionem deferrentur, quæ excipiendis halitibus pronior, & vicinior erat.

II. Huc accedunt Urbanarum viarum quisquiliæ, gravesque mæstatarum pecudum sordes, quæ tunc temporis obstructâ veteri cloacâ, elui prohibebantur; ac teterrimus proinde odor quoqueversus effundebatur; aëremque contemerebat; quinimò aquæ etiam, quibus Cives utuntur, graveolebant, cum nonnullæ cisternæ vermibus scaterent. His profectò de causis plerumque ab Augusti Kalendis per totum Septembrem, & amplius perniciosæ, quæ propter comites perpetuè vermes, verminosæ vulgò appellantur, multis ab hinc annis febres coardebantur, quæque sexcentos circiter illorum Civium singulis æstatibus de medio tollere solebant. Superstitibus præterea mœstique Cives optimorum etiam Medicorum suâ in Patriâ defectum accusabant: diminuto enim stipendio minus sanè peritos obscuriorisque nominis, quàm antea conducti assueverant; quamobrem ægrorum curationes minus diligenter, ac imperitè, quod forsitan à veritate alienum erat, fieri censebant. Has porò causas omnes è Civibus nonnulli per supplicem libellam SS. Patri CLEMENTI XI. exposuerunt.

CAPUT III. *Natura, Symptomata, & Medela epidemiarum febrium exponantur.*

Ab iis autem, qui per ea tempora apud Urbevetanos Medicinam faciebant, doctissimis quidem viris, qualitates, atque indoles vulgarum

tarum illie febrium accepimus. Nam, licet pro peculiari corporum apparatu, atque idiosyncrasi (ut ferè contingit) diversæ plerunque indolis nascerentur, sub duplici tamen specie majoris perspicuitatis gratiâ contineri posse videbantur. Etenim aliæ intermittentiæ, aliæ verò continuarum malignarum indolem ab initio referebant.

II. Febres intermittentes tertianarum more, vel quotidie, vel alternis solum diebus cum frigoris horrore invadebant, simulque copiosissimo sudore minimè dubiam primis diebus intermissione mentiebantur; postea tamen doloso incremento circa septimum in continuas versæ, mortis periculum plerisque intentabant. Hasce autem ab initio biliosi vomitus, vel alvi resolutio; capitis, & lumborum dolores; cardialgiæ, hypochondrium contentio, & quandoque tormina comitabantur: certa demùm latentium vermium indicia. Deinde tamen eundem ab exortu tenorem penè servarent, leniori tamen calore augebantur, & paucò, aut nullo sudore declinabant, tantamque spiritibus perniciem afferre sueverant, ut quinto, aut septimo die, hoc est tertio, vel quarto paroxysmo, præcedenti nondum expleto, ægri omninò algidi evaderent; febribus videlicet in Lypitiæ naturam transeuntibus.

III. In iis autem curandis præfens periculum ex Phlebotomi lancolâ vel apud ipsos plethoricos impendebat; venæ autem sectioni tutissimè subrogabantur cucurbitulæ, frictions, ac potissimum vesicantis. Contrâ verò si quando sub morbi principium lenem vomitum, aut purgationem, excitare Clinicus potuisset, plerunque res erat in vado. At enim verò in ipsò incrementò turpius erat clysteres injicere, & juscula incoctis herbis sale partim volatili, partim subacido aspersis exhibere: in statu subindè utiliora diaphoretica, & alexipharmaca, ac tandem in declinatione à quovis purgante abstinere opus erat, quoniam ægri in eundem cerè morbum recidebant, ac non rarò vitam cum morte commutabant.

IV. Febres verò continuas, vulgò malignas pestilenciales, graviores quidem, ac deteriora sequebantur incommoda; nam, cum rarè singulis diebus remitterent, reliquæ (quæ omnium periculosissimæ) alternis recrudescabant: iisdem porrò præludebat rigor, quem magni æstus, inquietudo, membrorum jactationes, horrendæ lipothymia, sitis immodica, linguæ ariditas, deliria, tandemque agrypnia, hoc est immanes vigiliæ excipiebant; vigiliæ tamen minoris erant periculi, quam vertigines, & soporosi affectus, qui ad apoplexias, vel convulsiones iter brevissimè aperiebant.

V. In eo rerum statu sanguinis missio, quemadmodum in gravidis mulieribus perrarò optatum non habuit eventum, ità longè aliter sæpè contingit in viris, & mulierculis non prægnantibus. In utroque sexu ubi recrementorum saburra in primis vis fuisse observata, ab initio lenis vomitus, aut blandè solvens medicamen, veluti in incremento subacida-nitrata proficere non rarò deprehendebantur; iisdem tamen acidis, nonnisi magnâ cautione utendum erat: nam sanguis subsidente fervore, facillimè per metastasim, ut aiunt, in capite remorabatur. Contrâ verò diaphoretica hanc ob causam apertissimè habebantur suspecta, quòd nimio certè illa o fluidis motu, recrementa per carotides in cerebrum, mox ibidem cohibenda, urgere solebant; ac propterea cucurbitulæ tantum, & vesicantis tutissimè adhiberi poterant.

VI. Ex iisdem autem febribus, quæ insolitam inquietem, cordis oppressionem, sicut inextinguibilem, deliria, atque artuum dolores modò certos, modò incertos, tandemque horrificam nervorum convulsionem, vel soporem afferbant; ad exitum præ cæteris properabant; tamen illas comitarentur (quoniam omninò symptomaticæ) biliosæ dejectiones; urinæ verò nunc claræ, nunc turbidæ; pulsus nunquam debilis, & inæqualis; sudores sæpè sæpius frigidi, & graveolentes; imò verò livida exanthemata, & vibices, nec secus parotides, quibus ægri jugulabantur, erumpabant. Hæc interim symptomatum syndrome unâ eademque methodo tractari non poterat. Illud solum cunctis ægrotantibus utilissimum novimus, exhibuisse scilicet blandum sub initia dejectorium, ac viduum pro tempore moderatum, additis juribus ex fenchò, & C. Cervi, Confectionibus Hyacinthi, & Alchemes, Diacordio Fracastorii, & similibus, quæ ad maligni fermenti mitigationem, expulsionemque plurimum conducere existimantur.

CAPUT IV. *Ætiologia hujusmodi febrium breviter expenditur.*

SI quis in hæc attingendâ Ætiologiâ omnis ambiguitatis caliginem vitare cupiat, animadvertat primùm oportet, humana corpora modò in hypochondriis, aliisque per viscera artusque dispositis glandulis, modò in universâ sanguinis massâ talem, tantamque morbidorum humorum copiam ex longo collectam retinere posse, ut procul etiam quavis epidemia identidem vel continuâ, vel intermittente, imò etiam malignâ, & pestiferâ febrî corripiantur: deindè autem animo perpendat, apud Hippocratem morbos in iis corporis partibus statui, atque firmari, quæ antè plus minus laboraverint. Cùm igitur in epidemiâ ægrotantes licet ab unâ eademque externâ causâ, scilicet ab effluviis potissimum cannabinis, non unâ tamen, eademque febrî divexarentur, id sanè diversæ corporum temperationi, aut humorum copię, aut præcedentibus viscerum affectionibus tribuendum. Nam nonnulli in imo solum ventre, reliqui verò etiam in sanguine, atque in cerebro morbida recrementa collecta retinebant. Ideirò iis, quibus hypochondria pridem erant affecta, palustria miasmata tertianas primùm perniciosas excitabant: secus verò illos, qui certo aliquo sanguinis vitio, ac præsertim plethora, & ob quamcumque causam à capite prius laborabant, acuta statim, continuaque febris occupabat, cui subindè graviora nervorum symptomata, scilicet vigiliæ, convulsiones, vel gravissimus sopor adjungebantur: perpetuò tamen comitibus lumbricis, quia inter effluvia ex palustri solo sursùm elata, organica etiam insectorum partes ovula nimirum vagabantur, cibisque, & potibus admixta vel nativum lumbricorum seminarium in aërotis saginabant, vel de integro producebant.

II. Neque autem hic locus esse videtur in omnia utriusque febrium generis symptomata sedulo inquirendi, tum quia de re jam præteritâ, & procul à nostris oculis posita judicemus; tum vel maxime quia superfluum putamus ejusmodi laborem, ac studium iterare, quod alibi forsitan operosius, ac præsertim ubi de Romanâ Epidemiâ, præstitimus. Quæ humanissimos Lectores à supervacaneâ nunc molestiâ liberamus, in spem erecti prægratum is fore, si, quæ ab Optimo Principe, ut

labis hujus causæ ab Urbevetanis Civibus amoverentur, fuerint peracta, narravero.

CONSILIUM EXHIBITUM
SANCTISSIMO PATRI

Ad avertendam Epidemicam lucem, Urbem Veteri favientem.

CAPUT V.

BEATISSIME PATER,

SI quid nobis, SANCTISSIME PATER, in hac vitâ ceteris præcipiendum, atque ardentissime fuerit expectandum, primo sanè loco diurnam incolumitatem, ac prosperam valetudinem censeo numerandas. Enimverò cum à Deo hominum generi vita tanquam præstantissimum munus tributa sit, eam ipsam jam indè ab initio insita quædam in animis nostris vivendi cupiditas consecuta est: ita ut omnes naturâ ipsâ, sine Doctore, Magistrâ, summo studio appetamus ea, quæ nobis salutis consecutionem allatura confidimus; & è contrario à nobis illa, quam maxime possumus, repellamus, quæ doloris, aut interitus successione efficere consueverunt.

II. Quamobrem, quemadmodum homines fortunæ suæ, atque adeò vitam ipsam in Principum fidem, potestatemque permiserunt, ita suæ incolumitatis curam providentiamque eorum sapientie, atque consilio non commississe modò, verum etiam commendasse videntur. Nullum ergò, SANCTISSIME PATER, singularis tuæ in subjectos TIBI populos benignitatis, humanitatisque præclarum argumentum præbueris, quam cum creditæ TIBI eorum saluti studiosissime prospiciendo, ab omni non solum periculo præstas immunes; verum metu quoque, ac suspitione liberos, & solutos. Et sanè, cum eam in rem ita curas omnes, cogitationesque intentas habeas, ut, inter maximas molestiarum moles, atque operosissima negotia, quibus perpetuò destineris, id unum profectò agere videaris, hanc mihi provinciam demandasti, ut quantâ maximâ possem diligentia grassantiam Urbe-Veteri morborum naturam, & causas investigarem, eosque præsentibus actutum remediis coercerem. Nihil enim Tibi erat antiquius, quam ut primo quoque tempore Civitatem illam, ad quam Ecclesiasticæ Præfecturæ curriculum ingressus sapientissime veneras, è summo Apostolicæ dignitatis fastigio benignè respiceres: meaque qualicumque operâ uti non es dedignatus, ut & afflictam erigeres, ac propè perditam recreares. Id igitur ego, ut SANCTITATIS TUÆ jussis, quâ par est, celeritate, ac reverentiâ obtemperarem, sedulo, ac fideliter sum executus. Itaque epidemiciæ causis, ac signis sedulo perceptis, me diu quidem, multumque cogitantem ratio ipsa in eam adduxit sententiam, ut febriam illarum, quibus Urbis Veteris incolæ aliquot sbhinc annis per æstatem, ac magnam autumnii partem consistari cœperunt, quæque vulgò verminosæ dicuntur, causam, atque originem communem omnibus esse judicarem: quippe quod illæ in omnes planè Cives humiliorem

Urbis regionem incolentes faviant. Quæ sanè causa, nisi funditus, & quam citissime fieri potest, amoveatur, periculum impendere video, nè incolæ cæteri, atque adeò vicina oppida, & pagi (quò versus certi cujuscumque venti cursu bona pars aëris illius ob crudescentem luem magis, magisque in dies contaminandi, possit impelli) ejusmodi contagio polluantur. Neque id mehercule insolens, atque inusitatum videri debet; quandoquidem sæpè Romæ finitimos Marii montis incolas sub saluberrimò alioquin cœlo in perniciales morbos incidisse comperimus, quòd ventorum impetu ex oriente nascentium, morbidorum effluviolorum pars aliqua ad Neroniana præta, ac fossas Arcis S. Angeli collecta, & quiescens illuc delata fuerit, & monticularum corpora vitaverit.

III. Harum igitur febrium Urbe Veteri latissime pervagantium communis omnibus causa in aëris illius, qui humiliori Urbis regioni circumfunditur, vitio, & contagione posita esse videtur. Hujuscemodi autem luem ex humenibus, æstuosis, corruptisque corpusculis constari existimamus; quæ quidem corpuscula ex lino præfertim, cannabeque putrescentibus (quippe quòd hæc in stagnis, ac lamis, quas indigenæ *Vorgas* appellant, in inferiori regionis parte macerantur) tum etiam ex graveolentibus viciorum sordibus afferantur. Huc accedit teterrima foetidissimorum corporum colluvies circum lanienas collecta, ubi tergora pecudibus detrahuntur; propterea quòd haud quaquam nunc cloaca illa patet, in quam antea confluebant. Itaque lanienarum situs in Urbis mediullio si prioribus causis adlatur, haud parùm conferre videbitur ad hanc pestem importandam, cum eorum quoque calamitate, atque pernicie, qui superiorem, frequentioreque Urbis regionem tenent. Dum autem hæc conjunctim mecum reputo, facile adducor, ut credam illic per æstatem ejus generis putorem enasci, quem Scriptores nostri *Vermisum* dixerunt: undè æstivi solis ardore pestiferum quoddam fermentum tenuissimis vermiculorum ovis refertum attollatur; quæ deindè ut primùm se se in Civium corpora insinuarint, febres illas verminosæ, popularesque progignant, aliquando, nisi maturè obviam eatur, pestilentiam allaturas. Enimverò ex literis quibusdam accepimus, nè suburbanos quidem pagos hoc anno, tametsi saluberrimo cœlo fruatur, à communi clade incolumes evasisse.

IV. Neque herclè silentio prætermittendum censeo, è puteis, ac cisternis, propter sordes in imo fundo desidentes, insalubres aquas hauriri.

V. In carnes quoque parùm bonæ notæ, quæ illic apud lanios prostant, cæteraque cibaria, quorum summa illic vilitas, culpa confertur.

VI. Postremò, quod præsentissimum hisce malis remedium foret, præstantissimo scilicet Medico Cives destituti sunt, ex quo constituta jam olim honoraria merces imminuta est.

VII. Quoniam verò, SANCTISSIME PATER, æquè magnum atque præclarum ad immortalitatis memoriam, æquè opportunum, ac salutare est hominibus Urbem aliquam à fundamentis excitare, ac positam demùm, & frequentatam à fati faucibus eripere, atque servare: tum sanè videtur (quæ tua est prolixa, beneficaque natura) prospicere summo studio, ac præcavere, ut nè vetustissima ista, ac fidelissima Ecclesiasticæ Ditionis Civitas ad interuersionem usque deleatur. Quod si propria adductus benignitate præsti-

præstitis, & divino illam affeceris beneficio, & æternam ipse gloriam consequere. Quapropter cum gravissimo, certissimoque morbo, & quotannis pertinacissimè recurrenti obviam eundem sit, nequaquam incerta, ac levia, sed certiora, ac præsentiora remedia quærenda esse judico, nè postmodum non sine magno cum miserandæ illius Civitatis, tum Ecclesiastici ærarii detrimento, si usus postulet, utraque adhibere cogamur; uti ferè assolet fieri, ubi neque gravitas, neque causæ ab initio satis rectâ ratione, atque consilio fuerint exploratæ.

VIII. Primò itaque longius ab Urbe, aut saltem ultra flumen Palliam stagnorum, cannabisque sordes arbitror removendas; quando enim Civium incolumitas longè majoris momenti, quam cætera, habenda est, de eorum lucri diminutione, aut sumptus accessione, parùm sanè laborandum. At verò etiam si edicto stagna sæpissimè purgari jubeatur, uti non nemo faciendum censet, id sanè vix, ac nè vix quidem ea qua par est accuratone, ac diligentia perfici potest: quod, ut commodè fieri posse concedam, haud tamen omnis sublata est dubitatio, satis nè ex animi sententiâ civium saluti eâ ratione consultum sit: præsertim cum quidam admonent ejusmodi stagna identidem purgari, ac pura haberi non posse, nisi uni, aut alteri Licitori ea cura delegerit: quod quidem genus hominum, uti nunc tenuiores cannabis manipulos aliquot extorquere solet, ita paulatim quoddam quasi stipendium, ac vestigal imponeret. Atque id planè, ut mea fert sententiâ, novos sumptus tenuioris fortunæ hominibus impendendos ad stagna longius ab Urbe ædificanda, quod certò publicis foret rationibus utilissimùm, exquirere.

IX. Illud verò Præsidis fuerit, publicæ salutis studiosissimi, nimirum interdicto cavere, nè anrè in Urbem importeretur cannabis, quam probè fuerit exsiccata: quandoquidem narratum nobis est, Constantinopoli perniciosas febres frequentius in populum grassari, quòd linum, & cannabis penè madida Cairo advecta publicis horreis inferantur. In quibus cum illa per æstatem effervescent, ac deinde distrahendi gratia exponantur, pestem illam asserre consueverunt.

X. Nec porrò satis est putorem istum, ac sordes in posterum amovisse, nisi illæ utique quibus nunc vicinia omnis obducta est, funditus ejiciantur. Quocirca per hanc hyemem coenum omne, atque odoris foeditatem ex inferioris ripæ fossis auferenda censeo.

XI. Præterea vicos Urbis verrere, ac purgare opus est, putidasque illine quisquillas, ac fæcem Januario, ac Februario mensibus remove, ut altera ista morborum vaporum causa tollatur: neque enim prorsus immemor sum quantâ cum Romanorum Civium utilitate Urbis Leoninæ, Ursi, ac Longariæ regiones incolentium cloacæ, vinariorumque cellæ tuo jussu, PATER SANCTISSIME, fuerint perpurgatæ.

XII. Nec dubium quidquam mihi est, quin eodem tempore putei omnes, ac cisternæ, è quibus publicè aquantur, extergendi sint, cum iis quoque communis morbi causa possit attribui.

XIII. Cæterùm hisce remediis haud planè contentus, Hippocratis consilium capessendum existimam, utpote non mediocri adjumento Civibus futurum; videlicet in veteribus stagnis, & quæ insalubrius est coelum, resinosa ligna, nempe Juniperum, Pinum, Malum Medicam, atque id genus arbores esse concremandas, ut non

modò exitialia morbi primordia, quæ ut superius dictum est, nil aliud esse putaverim, quam tenuissima vermium semina, in cineres redacta ad terram affigantur, verùm etiam cum alkalicis cineribus caput mortuum superlic, quod ad profundum illius soli perniciem, ac labem eluendam plurimum valet.

XIV. Consilium autem transferendæ extrâ Urbem lanionæ, ut toto saltem anni venientis spatio coria pecudibus novo in loco detrahantur, mihi summopere probatur; ut quàm celerrimè fieri possit, ejusmodi remedia felicem habeant exitum, atque insanabilis pestilentiae finis tandem, ac modus inveniatur. Tunc enim temporis verus illa cloaca recludi, & ad sordes excipiendas accommodari possit. Cum autem sua coelo salubritas fuerit restituta, si è re visum fuerit, necessarium tamen cautionem, ac diligentiam adhibendo in pristinum locum lanionæ tabernæ transferentur.

XV. Præterea id summâ ope curandum erit: ut carnes, ac cibaria minimè sint insalubria: cum eam ob causam in hominum corporibus morbidi humores colligantur; undè illa facilius cœli vitio contaminentur. Idcirco Veteres, inquit Vitruvius, *Oppida, & stativa Castra condituri inspiciebant jecinora pecorum, quæ pascebantur in his locis, quæ si livida, & vitiosa deprehendebant, solum vertebant, aliò commigrantes.* Quod si tantâ curâ, atque industriâ Veteres cœli temperationem, noxia nè, an salubris esset animantibus, explorabant; quantò accuratius & carnes, & cætera alimenta sunt deligenda, quibus nempe potissimum ali corpora, aut pollui consueverunt?

XVI. Verùm enimverò cum mecum sæpius reputarem Hebræos non in humiliori tantùm Romanæ Urbis regione commorantes, verùm etiam perpetuis sordibus, ac putore obritos, valetudine tamen haud quaquam Christianis concedere, hanc demùm causam comperi, cur in tantâ odoris foeditate valeant, vigeantque; eorum scilicet, quod religiosissimè servant, institutum pecudes, quibus vescantur, studiosissimè deligendi. Si enim earum explorator, partem aliquam viscerum morbosam, aut tabe pollutam deprehenderit, & vestigio illas tamquam suæ genti minimè usui futuras rejicit, atque aspernatur. Quæ sanè natio cum Sanctissima humanæ redemptionis Mysteria, veluti depositum quoddam esset servatura, quod reapse præstitit; perlatis à Mose legibus divinitus edocta fuit, quo pacto suam quoque valetudinem sustentaret, saluberrimis nimirum pecudum carnibus eligendis: in aut Medicorum quisque permississimus ex Deuteronomii præceptis, quæ & Theologorum & Philosophorum eruditioni conducunt, conservandi, sustentandique corporis rationem, utiliumque ciborum delectum possit addiscere. Magistratus igitur partes erunt integerrimum quempiam ex civibus, atque iis in rebus intelligentem deligere, cui curatio, ac negotium istud incumbat.

XVII. Præterea si nobilis quispiam Medicus pristina mercede in integrum restituta in Urbem alliciat, non modò Civium saluti quàm optime consultum foret: meâ planè sententiâ, cum tantæ peritiæ hominem habituri sint, qui & morbos propulsare, & eorum causas in posterum præcavere possit; verùm etiam non mediocriter illis adjumentum, ac levamen allatum iri confido: quod certæ salutis fiducia, quæ in scientissimo quoque collocamus, præsentissimum sit

subsidium ad ægrotudines, molestiasque animi depellendas, quæ ad morbos augendos plurimum conferre solent. Quamquam autem eos, qui nunc temporis in illâ Urbe versantur, Medicos ingenio, ac doctrina ornatissimos esse mihi perspectum sit; ipsis tamen id consilium subijcere operæ pretium ducō, quod parùm salubri cœlo utentibus in ejusdem malis mirum in modum profuisse comperimus: danda scilicet est opera, ut Cives universi, nè egentioribus quidem exceptis per æstatem, atque autumnii magnam partem ad potum nivem adhibeant: neque enim gulæ irritamentum, aut voluptatis illecebra potus nive refrigeratus in eo rerum statu videri debet, quamvis in eam Seneca Quæstion. Natural. lib. 4. cap. ult. invehatur, sed potius valetudinis firmamentum, atque præsidium. Cujus hercle rei causam cum diligentissimâ inquisitione pervestigarim, tandem feliciter, ni mea me fallit opinio, mihi videor indagasse, quemadmodum fusè cap. ult. part. post. lib. 1. disserui. Enimverò nivis quidem frigus potulenta, hæc verò esculenta, atque ipsum æra, quem inter edendum ducimus, ad arctissimam illam conjunctionem, connexionemque cum eorum principiis, è quibus sunt orta, sive ad temperiem illam revocare videntur, quam per hyemem obrinebant: ita ut eam nix salubritatem asserre possit, qua frigidissimis tempestatibus sub insalubri cœlo fruuntur.

XVIII. Denique ut sententiam meam in pauca conferam, eo in loco, PATER SANCTISSIME, rem firmam esse censeo, ut quod Hippocrates sapienter effectus est, extremis morbis extrema remedia suadenda sint, atque adhibenda, illa videlicet, quæ mox subijciemus.

Ac primò quidem ista in quibus cannabis maceranda est, quam longissimè fieri potest ab Urbe removenda sint.

Secundò: Januario, ac Februario mensibus, ea quæ jam pridem illic exstructa sunt, abstergenda.

Tertiò: Vicos omnes, ac semitas Urbis, & cloacas esse purgandas censeo.

Quartò: E publicis cisternis, ac puteis sordes funditus exhaustas.

Quintò: Per Februarium, ac Martium menses in iis regionibus, quæ grassatus est morbus, tum etiam in veteribus stagnorum fossis resinosa ligna comburenda.

Sextò: Lanionis tabernæ extrà mœnia transferendas, eâ tamen lege, ut ad fordium eluviam superat aquæ copia.

Septimò: Cloacam intrà lanienas in Urbe ipsâ recludendam.

Octavò: Curandum, ut optimæ notæ carnes, salsamenta, panis, cæteraque cibaria importentur; at fungi, & fructus aut acerbi, aut putidi, aliaque ad victum pertinentia, si minus salubria sint, eliminentur.

Nonò: Per hanc saltem æstatem, atque autumnii initium nivati potus usum, vel apud tenuioris fortunæ homines, adhibendum, retinendamque.

Decimò: Id Civibus solatii, gratiæque loco tribuendum, ut clarioris nominis Medico utantur.

Hæc quidem, BEATISSIME PATER, mihi danda succurrebant, quæ omnia tuo peracri judicio, ac singulari mentis perspicaciæ dijudicanda relinquo, ut quamprimum afflictis, perditisque Cives gravissimâ istâ, atque acerbissimâ calamitate levantur, modò tua secundum divinam eximia benignitas, atque Clementia, nostra consilia fortunavit.

E Vaticanis tuis Ædibus pridie Idus Decembris, Anno MDCCV.

Hujus Consilii Successus.

CAPUT VI.

CUM autem SANCTISSIMUS PATER commentariolum hoc evolvere non esset dignatus, Eminentissimis Cardinalibus Sacræ Consultæ perlegendum, examinandumque mandavit: quod posteaquam illi, omni adhibita diligentia, perpensis, Urbiveteris Præsidi per litteras imperarunt, ut omnia hæc, quo docuimus ordine, ac ratione perficeret.

II. Tandem igitur felices Nuntii allati sunt restitutam Urbevetano cœlo salubritatem, ac pristinam incolis valetudinem; itaut anno statim consequenti, ac deinceps nulla omnino perniciosarum ejusmodi febrium recurreret, postquam scilicet ea omnia, quæ tradidimus, remedia, in usum vocata, ac præcipuè stagna longius ab Urbe remota fuissent. Imperare tamen mihi non possum, quin iterum, atque iterum Cives illos admoneam, nè lucri rursus obtemperantes cupiditati, in eandem perniciem incurrant: quod certò certius futurum suspicor, si prope Urbem suam, ut ante hæc, stagna excavarint.

III. Id verò minimè hoc loco videtur præterendum, communi scilicet Civitatis, ac Illustrissimi Præsidis Urbevetani Consilio tantum, tamque præclarum beneficium, posito in Romanâ ejusdem Urbis portâ Monumento, consignatum esse, ut posterorum memoriæ commendaretur.

TERTIA EPIDEMIA

Castrensiū Februum Balneoregii grassantium propter nuper inductas lacunas aquarum dulcium, ac mineralium per æstatem anni MDCCVII.

CAPUT I. De Urbis Balneoregii etymo, ac situ.

Balneoregium Urbs est in Etruriâ Pontificiæ Ditionis inter Urbem Veterem, Montemque Physconem, Episcopali Sede nobilis, vulgari nomine *Bagnaregia*, quoniam Balneum Regis appellata, propterea quod sulphureis aquis ibidem loci adhuc superstibus ad recuperandam valetudinem usus fuerit, nec mediocre levamen cepit Desiderius postremus Langobardorum Rex, cujus jussu Balneoregium primum vocari coepit, si qua fides habenda est Edicto, quod ejus nomine marmori incisum extat, servaturque Viterbii, cujus exemplar ad me misit Vir Illustrissimus ejusdem Civitatis Prætor.

II. Illud autem multis de causis confectum elementumque mihi videtur: primò euidem, quod Lacum magnum Tirenibus (quæ Civitas Vulturnensem lacum olim accolebat, ut colligitur ex Adone in Martyrolog. 1x. Kal. Augusti de S. Christina) Desiderius adjudicavit, addiditque Vetulonibus, quorum Urbs multis passuum millibus inde aberat, hodièque in rudibus servat nomen *Vetulia* haud procul Populoniæ regionis, atque Plumbino. Deinde quisquis Dionysii Halicarnassii Antiquitat. Romanar. librum 1. (ubi Antiochum Syracusanum vetustissimum Scriptorem laudat) ut præteream Aristotelem *Politico*. l. 7. c. 10. & Strabonem *lib. 6.* accuratè perlegerit, non ignorat profectò primam Itali Sedem